

Vestigis actuals de la línia P.

La Cerdanya i la línia P de defensa del Pirineu (1944-1946)

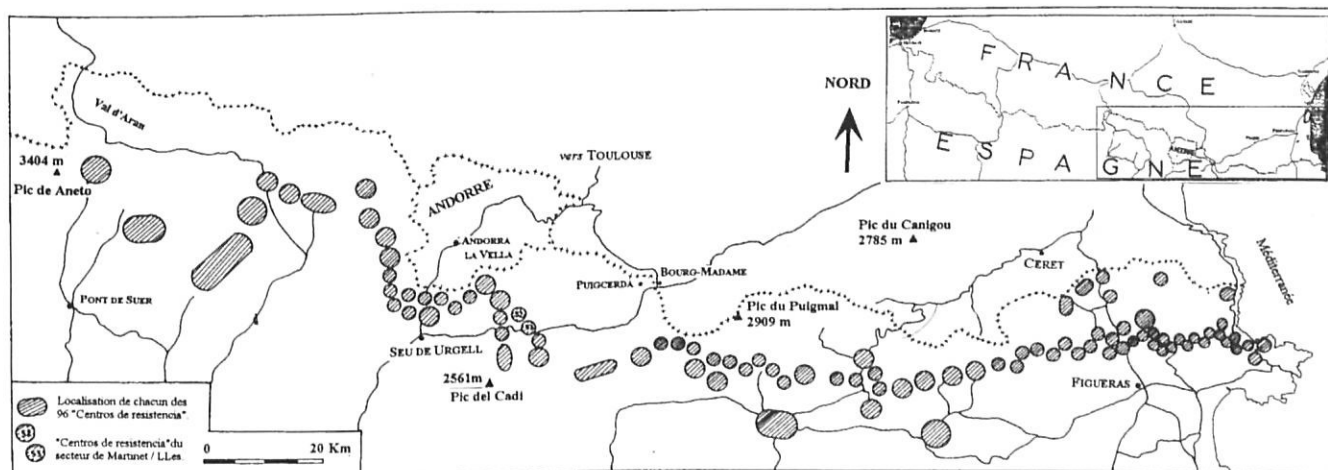
Jean-Louis Blanchon,
Lluís Esteva
i Pere Serrat

Des del Mediterrani fins a l'Atlàntic, una línia de defensa impressionant va ser construïda en acabar-se la Segona Guerra Mundial per l'exèrcit espanyol. Aquesta línia, de prop de 10.000 búnquers, no ha estat l'objecte de cap publicació fins a l'últim número de *Les Etudes Roussillonaises* (tom XIII) que acaba de publicar-se a Perpinyà; almenys no hem trobat cap estudi ni a la Biblioteca de Catalunya ni a les de Perpinyà, Tolosa de Llenguadoc, etc.

Què és la línia P?

Només a Catalunya hi ha un centenar de centres de resistència que han de rebre cadascun l'efectiu d'un batalló, entre cinc-cents i mil homes. És a dir, la importància de les construccions, però, d'aquesta línia semi-permanent (no preveia, doncs, una guarnició definitiva) no va ser mai armada, cap com-

panyia no va ser-hi afectada, fins i tot les portes blindades i les espinoses no van anar-se'n mai dels dipòsits militars de Figueres, de Jaca i Pamplona. D'altra banda la construcció de la línia data dels anys 1944-1947, uns anys sense simpatia entre les democràcies i el règim franquista, però ningú no pensava aleshores seriosament en un atac d'un exèrcit regular contra Espanya. Doncs, per què aquesta línia? I per què un silenci de cinquanta anys sobre una fortificació fronterera comparable a la línia Siegfried o la paret de l'Atlàntic dels alemanys o a la línia Maginot francesa, que han donat lloc a una literatura abundosa? Com a documents escrits, vam tenir la sort de consultar els plànols i la descripció de cada búnquer i de cada centre de resistència a la *Jefatura de Ingenieros de la IV Región Militar* de Barcelona gràcies a l'amabilitat del general Antonio Martínez Teixidó, capità general, de la senyora Isabel Montobbio Jover de Dalmaes i del coronel d'enginyers Del Pozo. Els agraïm molt el favor que ens han fet.

Cartografia de la línia P a la meitat oriental de la cadena pirinenca.

Estat actual de la línia P

Com ens deia el coronel Del Pozo, la línia es dividia en una zona de seguretat que havia de canalitzar les forces enemigues, una zona de resistència molt potent i una zona de reacció amb les reserves i l'artilleria.

Cada dotze o setze quilòmetres de frontera, hi ha quatre centres de resistència que ocupen cadascun, sensiblement, un espai quadrat de quatre quilòmetres de costat. Permeten una defensa eficaç contra un eventual atac frontal però han pensat també a protegir-se contra atacs flanquers. Voluntàriament vam limitar les nostres observacions a la Cerdanya i, més precisament, als municipis de Lles i de Martinet. Mentrestant cal tenir en compte que les altres comarques frontereres coneixen la mateixa concentració de búnquers quan el passatge sembla fàcil, com aquí a la vall del Segre, mentre trobem una implantació menys densa enfront d'una barrera natural més dissuasiva com, a la Cerdanya, la serra de Cadí o, més lluny, el Pirineu aragonès. Els centres de resistència que vam estudiar més, sobre els 96 que es troben a tot Catalunya, són, com ja hem dit, els 53 i 52 situats a Martinet i a Músser, municipi de Lles.

Hi trobem quatre tipus de fortins:

- Els postos d'observació i de comunicació. Són pocs. El més típic és el del roc de l'Àguila; domina la vall del Segre de més de 400 metres i ofereix una vista esplèndida de quilòmetres del Pirineu. És aquí on havia de trobar-se el manament.

- Els postos de combat. Són molts. Cadascun té habitualment dues obertu-

res contigües que cobreixen un sector ben delimitat. Gairebé sempre són enterrats o cavats dins el roc. Comuniquen entre ells per mitjà de galeries subterrànies. Han previst solucions d'airejament. Aquests postos representen la carcassa de la defensa.

- Els postos d'artilleria. Són cinc al Centre de Resistència 52.

- Els postos a cel obert havien de rebre bateries antiaèries o morters de 61 o de 81 mm. Són pocs i instal·lats en posicions idònies.

Repetim que aquests postos van ser deixats immediatament després de la seva construcció. Hi ha encara moltes peces de fusta pel formigó. Trobem uns fortins, pocs, és clar, que no estan acabats. Ara estan tots oblidats, els uns tapats amb pedres, els altres envaïts per la vegetació, els altres utilitzats per guardar material agrícola.

L'exèrcit espanyol va fer-hi inspeccions sistemàtiques el 1970 i 1981. Sembla que no se n'ha preocupat més des d'aquestes dates.

Qui va construir la línia P?

Van ser molts els constructors amb efectius, diuen, de 12.000 homes. Es parla de tres quintes, i potser de més, incorporades al mateix temps, i no faltaven enginyers, que no podien demanar els permisos d'un mes cada any amb els trajectes massa llargs i onerosos.

Els quadres venien del cos dels oficials que havien guanyat la guerra el 1939. Per exemple, es recorda a Martinet la presència del comandant Saliquet, fill del general Andreu Saliquet i

Zumeta, figura característica de la dreta espanyola des de 1917 fins a la postguerra. Vivien en els pobles amb les seves famílies; més pagats que en les altres guarnicions, eren a més condecorats després de tres anys de presència.

Els soldats venien de les quintes. Els *justificants de revistes* de l'Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà guarden el record de regiments o de batallons d'infanteria (Covadonga, Zaragoza, León, Cazadores de Montaña...). Però, per a la construcció de la línia, ens interessen més el *Regimiento Fortaleza núm. 1* de Figueras (el núm. 2 era a Pamplona) del qual trobem una companyia a Martinet, la companyia motoritzada del 1r batalló del Regiment de *Zapadores del primer Cuerpo del Ejército*, el *Regimiento de Zapadores núm. 7* de Salamanca i molts d'altres.

Els soldats vivien en escoles, finques, barraques, etc., però com vivien? Vam trobar localment dues respostes contradictòries. Els vells de la muntanya catalana parlen de: «Soldats de l'exèrcit i mal cuidats i mal nodrits i mal menjats i mal vestits i mal calçats... Els van fer treballar aquí i l'única cosa que hi ha de cert, i sens dubte, és que van treballar aquí com a esclaus o com a negres, és igual, portant sacs de ciment a coll... Eren blancs de ciment».

Després de sentir aquest testimoni, i d'altres semblants, vam demanar a un asturià que havia treballat com a enginyer en la construcció de la línia:

– *¿Eran salvajes los mandos?*

– *No. Eran buenos y nos emborrachábamos juntos. Todos los mandos que teníamos eran asturianos.*

Hi ha moltes peces de fusta enmig del formigó.

Un dels fortins oblidats.

I afegia que els enginyers guanyaven una pesseta diària mentre que hom donava 25 cèntims als altres soldats i que tenien cada matí un got de vi i un entrepà.

On és la veritat?

Al contrari, tots els testimoniatges relatius a les relacions entre els enginyers i els pobles concorden. Diuen tots que els lligams entre aquests dos grups eren vius, que les relacions amb les noies van acabar amb molts casaments, que els soldats treballaven els diumenges i quan podien amb els pagesos i els forestals per guanyar unes pessetes.

A més, quan els enginyers de l'exèrcit construïen la línia de fortificació, feien al mateix temps ponts, carreteres. Vam trobar al Llibre d'Actes de Martinet menció de la construcció d'un camp de futbol. D'altra banda, en aquests anys d'estraperlo, el ciment i la benzina són l'objecte d'intercanvis lucratiu per a molts.

Per què construir la línia? Els maquis a la frontera pirinenca, 1944-1946

Entre estats tan diferents com l'Espanya de Franco i una França on el Partit Comunista té aleshores el 26% dels vots a les eleccions, les relacions no poden ser molt cordials. L'Administració francesa pertany, en bona part, a quadres vinguts de la Resistència; no tenen cap simpatia pel règim de Madrid. A més, milers de refugiats espanyols van ocupar un paper molt

important en les files de la Resistència perquè pensaven que, després de la victòria contra els alemanys, els aliats travessarien el Pirineu. Després de la fugida de la *wehrmacht* l'agost de 1944, arriben a la frontera on constitueixen un temps l'exèrcit més nombrós. A l'estació de Bourg-Madame, són els maquis espanyols els que demanen la documentació a la gent. Es recorda a Osseja el passatge de cossos de guerrillers armats dirigint-se cap a Vallcebolera, la frontera i el Ripollès. La ciutadella de Montlluís és ocupada per un batalló d'oficials espanyols a punt d'enquadrar la població ibèrica després de la invasió d'Espanya pels maquis.

Entenem sense dificultat que no li agrada gaire a de Gaulle veure en el territori francès un exèrcit espanyol totalment indiferent a les seves ordres i més potent, en aquest lloc, que el seu propi exèrcit. No els agrada gens als americans un exèrcit espanyol sota manament comunista a la frontera pirinenca. No li sembla adient a Stalin veure al territori francès alliberat un ambient revolucionari que podria fer nosa als aliats i ocasionar un capgirament de les aliances. Els maquis saben que només podran ocupar la frontera una estona provisòria, que han d'aprofitar el temps i entrar a Espanya mentre encara ho poden fer.

La conseqüència serà la invasió de la Vall d'Aran del 19 d'octubre de 1944 de milers de maquis. Va acabar-se malament per a ells.

Des d'aleshores, el govern francès, de mica en mica més fort, i la voluntat

dels maquis d'evitar un altre fracàs impediran la continuació d'aquesta política.

Unes setmanes després del fracàs de la Vall d'Aran, en acabar-se el novembre de 1944, la reunió de Montréjeau, presidida per Santiago Carrillo, reconeix que, com diu Daniel Arasa, «una operació de tal estil no era positiva. Sin embargo reafirmó que debía continuar la infiltración de guerrilleros en España, pero a base de grupos reducidos, sin pretender golpes espectaculares».

Després d'aquesta decisió, els maquis tenen dues solucions. Han de buscar el contacte i seran els xocs de Planoles, de Dòrria, de Campdevànol, etc. L'altra solució és de fer la prova de l'agressivitat de la Guardia Civil i provocar una intervenció dels aliats. Una data important la trobem el novembre de 1944 quan els uniformes espanyols, perseguint guerrillers, entren al territori de Bourg-Madame, tiren i llancen bombes de mà. En aquesta ocasió conflictiva, no van aconseguir els guerrillers l'incident diplomàtic que esperaven. El general espanyol escriu des d'Organyà per excusar-se, però també per demanar una millor vigilància dels elements espanyols de la frontera. L'autoritat francesa envia una nota molt dura a les forces nacionals de les quals disposa, com els duaners, els FFI (*Forces Françaises de l'Intérieur*), els *gendarmes*, etc. on exigeix que els guerrillers espanyols es quedin en els seus acantonaments i afegeix que es pot tirar contra ells, si no obeeixen.

